

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte torsdag den 29. oktober 1959 kl. 14.45.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e.

Til stede var av komiteens medlemmer: Finn Moe, Langhelle, Kjøs, Vatnaland, Røiseland, Mathisen, Henrik Svensen, Mellesmo, Dahl, Offerdal, Hønsvald, Reinsnes, Wikborg, Hegna, Erling Petersen, Borgen, Watnebryn og Paul Ingebretsen.

Av Regjeringens medlemmer var utenriksminister Lange til stede.

Underdirektør Georg Kristiansen, Utenriksdepartementet, ble gitt adgang til møtet.

Formannen: Som det står i innkallelsen, gjelder det et spørsmål om våpeneksport som utenriksministeren vil redegjøre for.

Utenriksminister Lange: Det gjelder to spørsmål om eksport av ammunisjon, hvor Regjeringen gjerne vil høre reaksjonen her i utenrikskomiteen før vi tar endelig standpunkt.

Det ene tilfelle gjelder Venezuela. Der søkte Norma ProjeKtilfabrikk med Raufoss som underleverandør gjennom de regulære kanaler om utførselstillatelse for en leveranse av ammunisjon til en verdi av i alt 5,6 millioner kroner. Her ga vi allerede den 10. oktober beskjed om at vi på grunn av at forholdene i hele det karibiske område var så labile, og også fordi man ikke kunne være absolutt trygg mot voldsomme oppgjør i selve landet Venezuela, måtte vi fraråde at eksporttillatelse ble gitt.

Like etterat vi hadde gitt denne meddelelse fra Utenriksdepartementet, skjedde det en forandring i De forente staters politikk overfor hele det karibiske område. De har gjennom noen måneder ikke selv tillatt eksport og frarådet eksport til hele det karibiske område. Den 16. oktober fikk vi beskjed om at den politikk nå var lagt om, og nå gjaldt den for Amerikas vedkommende utelukkende Cuba og Domingorepublikken. De for sitt vedkommende ville tillate eksport i rimelige mengder til alle andre land i det karibiske område. – Det var dagen etter at det ifølge både utenlandske og norske aviser hadde vært avsløret et kuppforsøk i Venezuela, noe som da skulle tyde på at forholdene der ikke var så særlig stabile, til tross for at vår legasjon i området, som sitter i Bogota, på forespørsel har meddelt at den for sitt vedkommende anser situasjonen i Venezuela for stabil.

Nå har denne vår meddelelse om at eksporttillatelse ikke burde gis, ført til at Norma har svart at fabrikkene ikke kan regne med å kunne påta seg leveransen, hvoretter øyeblikkelig et svensk firma med de svenske myndigheters samtykke har sagt at det kan levere.

Langhelle: Hvem er Norma ProjeKtilfabrikk?

Et medlem: Eies den av staten?

Utenriksminister Lange: Nei, den er privat. Det er Norma Projecktillfabrikk i Oslo. Den leverer selve patronene. Men det Norma presterer, er vel bare patronen, alt sprengstoffet, ladningen, kommer fra Raufoss. Av den samlede verdi, 5,6 millioner kroner, faller 4,6 på underleveransen fra Raufoss.

Nå har altså en svensk bedrift meddelt at den kan påta seg leveransen, den vil få eksporttillatelse, og så søker den kontakt med Raufoss og spør: Kan dere levere det samme til oss som dere skulle levere til Norma? Raufoss henvender seg igjen til Den sivile våpenkontroll og spør om fabrikken kan få eksporttillatelse til Sverige for en leveranse på til sammen 4,6 millioner kroner. I Utenriksdepartementet har vi ut fra den samme vurdering som gjorde at vi sa nei til den direkte leveranse, sagt at vi synes at en slik underleveranse, når vi vet at den skal gå til Venezuela, står i nøyaktig samme stilling som den direkte leveranse, og at vi måtte fraråde den. Men det er ikke sendt noen endelig beskjed til Den sivile våpenkontroll, fordi Regjeringen ville at vi først skulle drøfte dette spørsmål her.

Jeg kan nevne den andre saken med det samme. Det gjelder Ecuador. Der er det ikke spurt om noe bestemt kvantum. Det er bare kommet forespørsel fra Ecuadors ambassade i London om det i det hele tatt vil være mulig å få kjøpt håndvåpenammunisjon i Norge, uten at ennå dimensjoner og mengde er spesifisert. Det er en første føler om eventuell eksport. Ambassaden har vært i direkte forbindelse med Raufoss, og Raufoss har gjort henvendelse gjennom de korrekte kanaler, og saken er kommet til oss fra Den sivile våpenkontroll. Vår legasjon i Bogota sier at etter legasjonens syn er det ingen betenkeligheter ved en slik eksport til Ecuador, hvor det for tiden er stabile forhold og demokratisk styre. Men etter de opplysninger vi sitter inne med i Utenriksdepartementet, er situasjonen i Ecuador også labil i den forstand at intet menneske kan påta seg noen garanti for at i den tid som måtte gå mellom at det blir gitt grønt lys for at man kan oppta nærmere forbindelse, og at en eventuell leveranse kommer i stand, ikke skulle skje noe som kunne forandre bildet totalt i Ecuador.

Jeg har nevnt begge disse to sakene for å understreke at med de retningslinjer som nå er trukket opp av Stortinget, viser praksis at Raufoss praktisk talt ikke kan eksportere til noe av de stedene i verden hvor det er aktuelt for fabrikken å eksportere. For så vidt man skal tolke Stortingets retningslinjer så strengt som det i begge disse tilfellene er gjort av Utenriksdepartementets embetsmenn, står vi i løpet av kort tid overfor det problem å legge om hele driften på Raufoss og gjøre fabrikken til en i hovedsaken sivil bedrift, med de skadevirkninger og betenkeligheter som det har fra et beredskapssynspunkt. Regjeringen kommer derfor til å overveie hele dette problem nærmere, og vil eventuelt komme tilbake først til denne komite og i tilfelle så til Stortinget med hele problemet. Men jeg ville gjerne høre om man her i komiteen er enig i den strenge tolkning som her er lagt til grunn, og i at vi altså skal si nei i begge disse tilfellene.

Formannen: Jeg skal få takke utenriksministeren for redegjørelsen.

Wikborg: Det er betegnende for situasjonen at det bare er aktuelt å selge ammunisjon til land hvor den meget snart kan bli brukt – altså som middel i en pågående borgerkrig eller i en forventet borgerkrig, kan man si, så jeg vet ikke om det egentlig er noen så streng fortolkning av Stortingets vedtak av 1935 når departementet har funnet at denne ammunisjon ikke bør eksporteres.

Jeg synes det er litt rart at vår lokale legasjon ikke synes å være så godt orientert som Utenriksdepartementet her hjemme om forholdene der ute, eller har en annen vurdering av disse forholdene enn man har her hjemme.

Det er klart at det ville være det beste for Raufoss om fabrikken kunne eksportere så meget som mulig og holde denne del av virksomheten oppe, men vi får nok ta de omstillingsvanskeligheter som der kan komme, fremfor å foreta leveranser av den type som her er på tale.

Det er jo ganske betegnende at det er landene der borte ved Det karibiske hav, det er Indonesia, og det er Tunis – det er disse landene som er interessert i å kjøpe ammunisjon. Det er jo akkurat disse stedene hvor det er en spent situasjon i verden i dag.

Henrik Svensen (ikke gjennomsett av taleren): Jeg må si at jeg må være enig i det resultat som tolkingen av Stortingets vedtak har ført til i disse to tilfellene. Men det er jo nødvendig å peke på, som utenriksministeren i dag har gjort, at situasjonen for Raufoss ammunisjonsfabrikker er ganske spesiell i beredskapsmessig henseende. Hr. Wikborg nevnte omstillingsvanskeligheter. Jeg vet ikke om han med det i første rekke tenkte på vanskelighetene ved å gå over fra militær til sivil produksjon. Det er ett problem. Men et annet problem er jo, som det har vært sagt her tidligere, å holde ved like arbeidsstokken ved Raufoss av rent beredskapsmessige hensyn. Jeg kan, som sagt, ikke si noe på det resultat Utenriksdepartementet er kommet til i disse to sakene, men jeg må si at man av beredskapsmessige hensyn må gå alvorlig inn for å finne en brukbar løsning med hensyn til ammunisjonsproduksjonen på Raufoss.

Utenriksminister Lange: I anledning av hr. Wikborgs uttalelse vil jeg bare gjøre oppmerksom på at det i begge disse to tilfellene, både i Venezuela og i Ecuador er slik at det for tiden – i Ecuador siden 1956 og i Venezuela siden begynnelsen av 1959, hvis jeg ikke husker feil – er demokratisk styre, og at det for så vidt er forespørsler fra demokratiske regjeringer om håndvåpenammunisjon. Men det har vært så mange tilløp til demonstrasjoner, så mange tilfelle hvor det fra regjeringens side har vært hevdet at man sto overfor kuppfare, at man kan si at det er en risiko for at disse våpnene vil kunne komme i andre hender enn den legale demokratiske regjering ved et kupp, som kan inntreffe, eller som i hvert fall ingen kan garantere ikke vil inntreffe, mellom det tidspunkt da vi treffer vår avgjørelse, og det tidspunkt da leveransen effektueres.

Kjøs: Det er selvfølgelig veldig vanskelig når tingene ligger slik an som de gjør i dette tilfelle. Men jeg tror jeg må komme tilbake til det jeg har sagt en gang

før, at det er ikke så sikkert at det alltid er i demokratiets interesse å nekte en regjering å få ammunisjon. Er det et demokratisk styre som forsøker å få i stand gode forhold i landet, skulle vi jo være interessert i at det kunne bli sittende, og at ikke opprørere som vil styrte det, skulle ha så lett for å komme til makten.

Det kan også, som jeg har sagt en gang før, være slik – det foreligger ikke i dette tilfelle, men det kan være slik andre steder i verden – at vi driver vedkommende regjering over til å søke å få dekket sitt behov fra kilder som vi ikke er så særlig interessert i at de skal drives over til.

Jeg mener derfor at man nok blir nødt til å vurdere spørsmålet også ut fra dette hensyn, og ikke bare ut fra at vi så å si alltid skal si nei, for det kan også være i vår egen interesse at vi sier ja. Men slik som det ligger an akkurat i disse to tilfellene, er det, så vidt jeg forstår, en nokså stor risiko, og da er det vel kanskje vanskelig å si ja.

Utenriksminister Lange: Det er umulig å si hvor stor risikoen er, men noen garanti for at det ikke vil skje noe, er det ikke mulig å gi.

Formannen: Jeg kan jo være enig med utenriksministeren i at noen garanti har man ikke. Men jeg vet ikke om man ikke her tolker Stortingets vedtak vel strengt. Bortsett fra at situasjonen i alle søramerikanske land vel må anses for å være mer eller mindre labil, skulle jeg tro at Venezuela nå har fått et relativt stabilt styre.

Men det er ganske riktig, som utenriksministeren pekte på, at vi står i en ganske underlig situasjon. Da, etter hva jeg tror, det ordinære marked for våpen og ammunisjon vil bli mindre og mindre – der kan man også henvise til at man må regne med at de amerikanske offshore-anskaffelser vil avta på grunn av De forente staters betalingsvanskeligheter – så skaper vi her et sysselsettingsproblem på Raufoss. Derom er det ingen tvil. Det har vært hevdet at man kan legge om driften, og det arbeider jo bedriften ganske intenst med, den har jo sitt eget forsøks- og eksperimenteringslaboratorium. Men selv om man legger om driften, vil man skape et sysselsettingsproblem, fordi ammunisjonsfabrikasjon jo er meget mer arbeidskraftkrevende enn annen produksjon. At man altså som en konsekvens av den linje man herved følger, må være rede til å hjelpe Raufoss med dets sysselsettingsproblem, er ganske klart.

På den annen side: Hvis man av beredskapshensyn skal opprettholde produksjonen og holde på arbeidsstokken, vet jeg ikke hvordan det skal kunne skje uten ved en slags direkte subsidiering. Man kan ikke holde på arbeidsstokken ellers. Her reiser det seg altså et problem, som vi ikke behøver å avgjøre i dag, men som det er all grunn til å tenke gjennom.

Hegna: Det er et spørsmål jeg vil stille i forbindelse med dette forholdet til Venezuela. Det skal jo foretas visse vurderinger i tilfelle man skal gå til eksport. Blant annet skal man undersøke om det foregår aktuelle kamper innenfor området. Det gjør det altså ikke. Videre om det er risiko for at det som eksporteres, kan komme til å bli brukt i en sådan forbindelse. Ja, den risikoen foreligger altså i den

form at man ikke har noen garanti for at det ikke kan bli brukt på den måte. Hvor man egentlig kan ha noen sådan garanti, det er ikke så godt å si akkurat, men det er vel få land som ikke har vært i den situasjon at det var ganske umulig å gi noen sådan garanti.

Vel, så er det spørsmålet om de rent indre forhold. Det jeg kunne ha lyst til å vite når det gjelder Venezuela, er om det ammunisjonsbehov som en der er ute for å dekke, kan vurderes som et naturlig behov for ammunisjonsdekning, som en demokratisk regjering har et rimelig krav på. Jeg vil jo si at hvis situasjonen er den, og man heller ikke da finner å kunne gi eksporttillatelse, er forholdet ganske enkelt det at da vil det bare kunne bli tale om å eksportere for så vidt som et helt annet moment skulle komme inn, nemlig at man kan eksportere til stater med hvilke man står i militær allianse. Det er en grei regel.

Om den gir grunnlag for noen særlig løsning av de problemer man søker å løse når det gjelder Raufoss' virksomhet, det er en helt annen sak. Det gjør den sannsynligvis ikke. Og hvis det er tilfellet, og hvis man bruker den regel som Stortinget har satt opp, så strengt at man ikke en gang kan eksportere til land som ønsker å dekke sitt ammunisjonsbehov for oppbygging av et naturlig og rimelig forsvar, idet man vil ha en garanti for at ammunisjonen ikke under noen som helst omstendighet kan bli brukt i indre kamp, og videre hvis man bare vil eksportere til allierte, da tror jeg at man like godt først som sist kan ta opp spørsmålet om å omlegge Raufoss' produksjon totalt og være villig til å ta konsekvensen av det. Sådanne møter som dette er jo ganske nytteløse.

Formannen: På grunn av den interesse det måtte ha, skal jeg få sitere en del av de vedtakene som er fattet. I det siste heter det:

«Stortinget vil sterkt understreke det prinsipp at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurdering må etter Stortingets mening være avgjørende for om eksport skal finne sted.»
I vedtaket av 1935 heter det:

«1. Eksport av våben og ammunisjon må kun tillates til land som ikke befinner seg i krig eller borgerkrig medmindre denne av Folkeforbundets kompetente organer er erklært for legal forsvarskrig.

2. Eksport av våben og ammunisjon må alene foregå til legale regjeringer.»

Punkt 3 er da at man skal studere spørsmålet om omlegning til sivil produksjon.

Borten: Jeg er enig i at det kan legges en del vekt på både sysselsettingshensynene for Raufoss og beredskapshensynene, hvorvidt det er mulig å opprettholde fabrikken på Raufoss på denne måte.

Men jeg synes ikke det er avgjørende allikevel. Jeg er enig med dem som har hevdet at vi også må vurdere hvorledes det vil ta seg ut hvis det nå er en demokratisk regjering som spør om å få kjøpe våpen. Da spør jeg meg: Hvordan vil

det gå hvis alle andre resonnerer som vi? Er vi dermed med å sikre et demokratisk styre? Hvis den ikke får andre våpen, er vi vel sikre på at den regjering blir styrtet ved et kupp nokså snart.

Jeg synes også det er verdt å ta med i betraktningen i en sådan situasjon det som hr. Kjøs spesielt pekte på, og jeg synes oppriktig talt ikke at saken her er så opplagt. Da det gjaldt Cuba, var det jo slik at begge de karene der var tvilsomme demokrater, men etter det som opplyses her, er det legale regjeringer og et demokratisk styresett vi har med å gjøre, og da synes jeg det er grunn til å diskutere fortolkningen av Stortingets vedtak i et slikt tilfelle.

Hønsvald: Ordlyden av det vedtak som ble gjort i 1935, og likedan ordlyden i det vedtak som ble gjort her for forholdsvis kort tid siden, er, så vidt jeg kan skjønne, ikke til hinder for at man kan eksportere til disse to landene. Det er ingen av dem som er i krig, og det er ikke borgerkrig i noen av disse to landene. Det som må vurderes, er spørsmålet om hvorvidt det i en nær fremtid kan bryte ut en borgerkrig.

Jeg er redd for at hvis man skal legge til grunn at man skal forlange garanti for at våpnene ikke blir brukt til annet enn øvelser, vil mulighetene for eksport av ammunisjon fra Raufoss bli meget små.

Det har vært folk her fra arbeiderne på Raufoss. De har ikke reklamert for eller bedt om å få lisens for noen våpensending, men de har bedt om å få klar beskjed om hva de kan regne med for fremtiden, for de er klare over at hvis ammunisjonsproduksjonen på Raufoss skal innskrenkes til det norske behov, må en vesentlig del av ammunisjonsproduksjonen der legges ned, og da er det ikke mulig, sier de, å holde på de folkene som nå er blitt utdannet, og som er fagfolk på dette område. Situasjonen kan da utvikle seg derhen at om vi er nødt til å øke våre beredskapslagre av ammunisjon, kan vi ikke gjøre det på annen måte enn ved å importere ammunisjon. Det er ikke så lett å legge om der oppe, og spesielt er det ikke lett å legge om hvis man bruker materiellet og hallene der oppe til sivil produksjon.

De gjør det nå på den måten der oppe at det de tjener på ammunisjonsproduksjon, investeres i sivil produksjon, og den sivile sektor øker stadig. Fabrikken opptar stadig nye produkter, og folkene der oppe er kanskje mer interessert enn noen annen i å utvide den sivile sektor, for å sikre sine arbeidsplasser for fremtiden. Det de har bedt om, er ganske enkelt å få beskjed om de kan regne med en fortsatt ammunisjonsproduksjon med sikte på eksport, eller ikke.

Jeg tror at hvis man sier nei til de to søknader som foreligger nå, er det praktisk talt ensbetydende med at man blir nødt til å innskrenke ammunisjonsproduksjonen. Da hefter vi i all fall moralsk for de nødvendige investeringer for å øke den sivile produksjon. Vi kan allikevel ikke beskjefte alle de folkene som er der oppe, for det er, som formannen sa, slik at ammunisjonsproduksjon er mer arbeidskrevende og krever flere folk enn sivil produksjon. Det vil kreves ganske betydelige beløp for å kunne erstatte ammunisjonsproduksjonen med sivil produksjon. Jeg ser det slik at hvis vi stiller oss

så at det blir nødvendig, må vi være villige til å investere det nødvendige beløp for en omlegging der oppe. Vi kommer ikke utenom det.

De land som er villige til å levere – i dette tilfelle USA og Sverige – har naturligvis også vurdert situasjonen. De har kanskje ikke slike vedtak som dem vi har, men de er jo sannsynligvis like interessert som vi er, i at den ammunisjon som skal eksporteres til disse landene, skal brukes – jeg hadde nær sagt – til fredelige formål, til øvelsesformål. Når både USA og Sverige har vurdert saken slik at de ikke har noen betenkeligheter ved å eksportere, synes jeg det er rart at vi skal tøyne Stortingets vedtak derhen at vi ikke en gang kan være underleverandører for den svenske eksportør.

Det er jo ikke så svære beløp det dreier seg om her. Det ble nevnt 5 mill. kroner når det gjelder Venezuela.

Utenriksminister Lange: For underleveranser er det 4,6 mill. kroner.

Hønsvald: Det kan ikke føres noen omfattende krig for ammunisjon til et beløp av 5 mill. kroner. Det er derfor lite sannsynlig at myndighetene der nede vil ha denne importen som en slags krigsforberedelse, men landet trenger vel sin ammunisjon i beredskapsøyemed, det som andre land gjør det.

Jeg kan jo ikke ha noen formening om den politiske stabilitet i Venezuela og Ecuador, men jeg synes nok at når det ikke eksisterer noen overhengende fare for borgerkrig, og det ikke er noen fare for at de skal bli innblandet i krig med andre land, så bør vi betenke oss før vi sier nei til en slik forsendelse som det her er tale om.

Wikborg: Jeg må ta sterk avstand fra at man kunne la det gå som en underleveranse til Sverige, i stedet for å sende det direkte. Jeg synes det er et resonnement i likhet med det som man under krigen førte i Sverige, at permittent-togene gikk jo dog bare om natten. Det er åpenbart hva det er som skjer. Skal man gjøre det, skal man gjøre det åpent.

Det har vært nevnt fra flere her at det er stabile forhold i Venezuela, men hvis jeg ikke misforsto utenriksministeren, hadde det vært et kuppforsøk så sent som 15. oktober.

Utenriksminister Lange: Det sto i avisene om det 15. oktober.

Wikborg: Det er altså 14 dager siden. Når nettopp disse landene er så ivrige etter å få den slags ammunisjon som det her er tale om, er det naturligvis som en beredskap mot opprørsforsøk innenfor deres eget land. Så vidt jeg vet, er det ikke noen ytre krigsfare i noe land i den nordlige del av Syd-Amerika. Det kan ha vært noen vanskeligheter lenger syd, men noen ytre fiende er disse landene ikke truet av for øyeblikket i hvert fall.

Jeg kan heller ikke skjønne at det spiller noen rolle om det er demokrater som skyter opprørere, eller om det er opprørere som skyter demokrater. Jeg trodde

tanken bakom vedtaket av 1935 var at der hvor det var borgerkrig, hvor folk innenfor et land myrder hverandre, vil ikke vi ha noen finger med i spillet, uten hensyn til styreform eller noe som helst sånt.

Jeg synes derfor som denne saken ligger an, at Utenriksdepartementets oppfatning er riktig, og den stemmer med ånden i de vedtakene som er fattet. Så får vi da se på hva som kan gjøres med Raufoss. Jeg forsto det sånn at hele det spørsmålet skulle tas opp i forbindelse med den nye lov om våpen i det hele tatt som er under arbeid. Jeg tror det er like godt at vi først som sist innstiller oss på at Raufoss må i vesentlig grad gå over til sivilt arbeid, så får vi forsøke å ta de byrdene som i den anledning måtte melde seg, fremfor å risikere at vi gang på gang skal få Norges navn blandet inn i ting som dem vi har opplevet, og som når som helst kan inntreffe igjen, så lenge man har forbindelse med stater av den ustabile type som det tross alt gjelder her.

Røiseland: Eg er samd i at ein bør ta omsyn til desse kjøparane, men eg kan ikkje skjønne at det kan vere rett å trekkje sysselsetjingsomsyn noko sterkt inn i biletet, når Regjeringa skal vurdere desse spørsmåla. Eg er heller ikkje samd i at ein skal vurdere vernebuinga her i vårt eige land mot eksport som vi utanrikspolitisk og moralsk synest er tvilsam. Vi får greie vernebuinga vår og styrkja den på annan måte.

Eg er derimot klår over at det er noko i det som hr. Kjøs og hr. Borten seier, at ei demokratisk regjering kan på sett og vis kome i visse vanskar dersom ein skal leggje så strenge mål på dette som vi har gjort. Det er så. Men vi har då nokså beiske røymsler når det gjeld dette området. Vi har Cuba-affæren, og vi har Tunis. I Tunis-saka heldt vi på å kome opp i ein skandale, og vi kan vere sjeleglade det ikkje blei noko av det. Ut frå denne røymsla meiner eg det må vere rett her at vi let det heile fare, endå om det reiser visse innanlandske problem, for det er eg ikkje i tvil om at det gjer.

Bøyum: I det siste nummeret – var det vel – av «NATO-nytt» - ein publikasjon som vert gjeven ut av NATO-organisasjonen – var det ein artikkel som gjorde greie for det russiske undergravingsarbeidet i Sør-Amerika. Det var temmeleg skremmande å sjå kva russarane kunne gjera.

No er vel situasjonen der nede at demokratiet er lite grunnfesta, og kan henda har desse landa også små hjelpemiddel å forsvara seg med. Det har eg ikkje noko greie på. Men i alle høve dersom vi skal tolka desse vedtaka her i Stortinget slik at vi, for å kunna levera ammunisjon, skal ha garanti for at han ikkje skal kunna misbrukast, så kan desse folka der nede, om dei andre gjer det på same måten som vi gjer det her, koma i den situasjonen at ei demokratisk regjering ingen ting har å hjelpa seg med. Så veit dei andre det, og på den måten kan dette verka beint fram som stimulering til oppreist, til ein freistnad på eit kupp. Slik kan det verta, og det er ein situasjon som vi også må ta omsyn til. No kjenner ikkje eg tilhøva der nede slik at eg kan ha noka meining om kva som kan vera rett eller ikkje rett. Det kan også

henda at den ammunisjonen vi sender, vert brukt av dei som gjer eit kupp, og det kan difor verka stikk i motstrid med det vi ønskjer.

Men på den andre sida veg det tungt for meg i alle fall at vi har ei viss plikt på oss til å gjera det vi kan for å hjelpa desse nye demokratiske regjeringane og statsskipnadene så langt som vi kan forsvare det, så vi ikkje avdekkjer dei som er hjelpeslause mot ein eventuell aggressiv revolusjonær.

Eg skjønna utanriksministeren slik at Regjeringa hadde tenkt å vega litt meir på dette og kanskje koma tilbake når ein fekk noko meir avklaring i saka. Det trur eg må vera rett, og at ein då tar med i vurderinga alt som har vore nemnt rundt bordet her, og får ei samla vurdering av det heile.

Vatnaland: Stortinget har i 1935 vedteke reglar for eksport av våpen, og dei same reglane er oppattnya så seint som i år. Desse reglane synest meg så pass strenge at Utanriksdepartementet ikkje kunne tolka dei på annan måte enn det har gjort. Det er mykje i det som har vore uttala her både av hr. Kjøs og av hr. Borgen og fleire andre, og eg kan ikkje seia anna enn at eg på mange måtar er samd med dei. Men dei strenge reglane som er vedteke av Stortinget, står der, og så lenge dei er slike, meiner eg at Utanriksdepartementet er nøydd til å ta omsyn til dei. Og slik reglane gjeld i dag, meiner eg at tolkinga til Utanriksdepartementet er rett.

Om det blir naudsynt å mjuka opp desse reglane, blir ei sak for seg, men i dag gjeld dei, og ein er nøydd til å ta omsyn til dei og følgja dei.

Utenriksminister Lange: Hr. Bøyum gikk ut fra at vi kom tilbake med disse sakene. Det tror jeg ikke vi kan gjøre. Hvis vi i det hele tatt skal ha noen sjanse til å få disse leveransene, tror jeg vår innstilling må omgjøres nå i løpet av de nærmeste dagene. Men det jeg hadde tenkt at vi måtte komme tilbake til, var en vurdering av om det i det hele tatt er mulig, med de regler som Stortinget har fastsatt, å opprettholde Raufoss slik bedriften er i dag. Vi måtte da forelegge til drøfting og vurdering om det er grunn til å myke opp reglene, altså at man skulle gå til Stortinget og foreslå at man innfører modifikasjoner i det som er Stortingets vedtak, eller eventuelt komme med forslag om de nødvendige bevilgninger til de investeringer som skal til for å legge om driften ved Raufoss, og de bevilgninger som er nødvendige for å ta vare på de folk der som i den anledning vil bli arbeidsløse.

Hele dette komplekset tror jeg Regjeringen blir nødt til å ta opp og komme tilbake med, først her i denne komite, og eventuelt siden la det gå videre til industrikomiteen og andre komiteer i Stortinget.

Kjøs: Jeg må si at jeg er blitt mer og mer i tvil om det virkelig er riktig å si nei i dette tilfelle. For meg synes det å være slik at vi derved kan være med å undergrave det som vi ville støtte. Jeg synes også at disse reglene er tøyert svært langt, for det er jo demokratisk styre i de statene det gjelder. Hvis man skal forlange garantier for at her skal intet skje i så og så lang tid fremover, så er det vel nesten ikke noen stat som vil kunne gi det. Ja, her i Europa er det jo mange slike heldigvis,

men kommer vi litt ut i verden, er det ikke så lett å få slike garantier. Jeg tror derfor nok vi kan være klar over at hvis vi finner at vi ikke kan gjøre dette, så er det dermed stoppet for godt. Å finne noe tilfelle hvor det er klarere i vedkommende land enn det er i disse to, skal vel vanskelig gjøres. Jeg må si at jeg tror man alt tatt i betraktning skulle gå med på eksport, jeg.

Watnebryn: Det ble uttalt her, særlig av hr. Vatnaland at Stortingets vedtak var så strengt at det var helt nødvendig for Utenriksdepartementet å trekke den konklusjon som det har gjort. Det er i og for seg nokså avgjørende om hr. Vatnaland her har rett, det føler jeg meg ikke så sikker på. Så vidt jeg husker, gikk Stortingets vedtak av 1935 ut på at man ikke skal eksportere våpen til de land hvor det er krig eller borgerkrig. Det er ikke krig og det er ikke borgerkrig i disse land. Det er ikke gitt for noen å kunne gi noen garanti for at det ikke i disse land på et eller annet tidspunkt blir borgerkrig. Men en kan si at det kan man ikke gi for noe land, selv om kanskje mulighetene for borgerkrig er noe større i et land som Venezuela enn de er i visse andre land.

Så var det den tilføyelsen som kom da vi hadde Cuba-debatten i mars, hvor man på bakgrunn av det som var skjedd med eksportlisensen for Cuba, understreket at en måtte legge avgjørende vekt på den utenrikspolitiske vurdering, ikke på sysselsettingen. Vel, det er altså en utenrikspolitisk vurdering fra Utenriksdepartementets side – og det er det som etter vedtaket skulle komme inn her – at man, så vidt jeg kan skjønne, ikke kan garantere at det ikke blir noen uro i de land det gjelder. Men det er heller ikke sagt av utenriksministeren at det er sannsynlig. Det må være en vurderingssak, i alle fall synes jeg det.

Når det gjelder det hr. Kjøs sa, er jeg enig med ham. Det er en gammel erfaring at visse kategorier av opprørere skaffer seg de våpen og den ammunisjon de trenger overfor demokratiske regjeringer. Og hvem er det som leverer til dem? Det er folk som ikke har slike anfektelser som vi har, bl.a. Sverige.

Vel, vi kan sette oss i et elfenbenstårn, og så kan vi tolke vedtaket på den måten som noen er innstilt på å gjøre her. Men jeg er enig med hr. Kjøs i at det er et spørsmål om vi da gagnar det vi virkelig vil gagnar. Kan vi bare sitte og ha god samvittighet fordi vi ikke leverer våpen, når vi vet at andre gjør det, og undergraver demokratiet, men vi har bare ikke gjort det? Det er en måte å skaffe seg god samvittighet på, hvis man da skaffer seg god samvittighet ved det. Det er som man gjorde under intervensjonskrigen i Spania, hvor alle og enhver var vitende om at Franco fikk all mulig støtte, våpen og soldater, fra Italia og Tyskland, mens demokratiene som alltid tidligere har fulgt den praksis at man skulle levere våpen til enhver lovlig valgt regjering, ikke skulle gjøre noe, fordi man ikke, som det het, skulle blande seg bort i borgerkrig. Det hadde ingen ting med borgerkrig å gjøre, det var mauriske soldater som knekket Spania. – Vel, dette var kanskje å gå litt langt i denne sammenheng.

Jeg synes spørsmålet her er så pass komplisert og har så pass mange sider at jeg tror vi kan se helt bort fra dette med Raufoss. Men en omlegging av driften til sivil drift er et arbeid som har pågått i lang tid, og som vil måtte komme til å ta lang

tid, bl.a. fordi at etter de gjeldende bestemmelser skal ikke militære bedrifter ta opp produksjon i konkurranse med sivile bedrifter. Dessuten vil det, så vidt jeg kan skjønne, være helt umulig for oss på lengre sikt å kunne følge med når det gjelder å opprettholde en beredskapskapasitet, et produksjonsapparat ved bedriften med maskiner, utstyr og personell, som i en gitt situasjon skal produsere for vår egen beredskap. Det er en kjensgjerning vi er nødt til å se i øynene.

Som sagt, jeg kan ikke se Stortingets vedtak som så absolutt at det ikke gir muligheter for en fortolkning. Den utenrikspolitiske fortolkning må her være avgjørende. Hvis Utenriksdepartementet sier at her er det avgjørende sannsynlig eller sannsynlighet for at det kan bli borgerkrig, og vi derved vil komme i strid med Stortingets vedtak ved å tillate eksport, er saken grei. Hvis ikke synes jeg det må være mulig å kunne levere.

Borten: Når jeg gikk inn for at det muligens var riktig å levere, var det under forutsetning av at vi naturligvis var in salvo med hensyn til Stortingets vedtak. Jeg mente ikke vi skulle tøyte det. Jeg vil si det på den måten at jeg synes ikke det er grunn til å ta opp spørsmålet om å komme til Stortinget med forslag om å myke opp det vedtaket som vi har gjort. Jeg mener det er riktig slik som det er gjort, og at vi ikke bør tøyte det i det hele tatt for å kunne levere.

Men i den konkrete sak vil jeg si det slik at lisensiering for Venezuela kan ikke komme på tale, fordi Regjeringen *har tatt* standpunkt og vurdert det slik at det ikke er riktig. Og da kan vi umulig være med og ta en underleveranse, selv om en derved kanskje kunne ha bedre samvittighet. Jeg vet for øvrig ikke om det egentlig kan sies, hr. Watnebryn.

Jeg synes at denne leveransen ikke kan komme på tale etter det standpunkt Regjeringen har tatt, for det er ikke kommet nye momenter til som kan underbygge en omgjøring av vedtaket i Regjeringen. Men jeg vil si at vi bør vurdere hvert enkelt tilfelle, og kan ikke uten videre være enig i en slik fortolkning av stortingsvedtaket at det er en hindring for å levere i alle slike tilfelle.

Vatnaland: Eg har òg skjønna det slik at Utanriksdepartementet har teke sitt standpunkt til desse søknader om lisens for eksport. Eg meiner at Regjeringa er på den rette sida i høve til Stortingets vedtak når ho har teke det standpunkt som ho har.

Det vart sagt av hr. Watnebryn at det var ikkje krig og ikkje borgarkrig, dersom eg ikkje skjønna han gali. Det blir også ei vurderingssak. Det har då vore nemnt her at det er berre stutt tid sidan det var ein freistnad på kupp der, så det er ikkje visst korleis ein skal vurdere dette.

Eg vil be om at det ikkje blir mistydd det eg sa, at ein vart nøydd til å følgja dei reglane som Stortinget har sett for slike saker som desse, og at det i tilfelle måtte bli ei oppmjuking av reglane. Eg meiner ikkje at ein no skal gå til Stortinget og få mjuka opp desse reglane, for eg er som hr. Borten samd i reglane slik dei er.

Formannen: Ingen andre har forlangt ordet. Da får vi la debatten tale for seg selv. Vi kan vel trekke den konklusjon av debatten at komiteen gjerne ser at Regjeringen utreder hele dette problemkomplekset.

Møtet hevet kl. 15.30.